KAINOVA ČELIST

TORQUEMADA

Přeložila Michala Marková

argo

Torquemada
KAINOVA ČELIST

Z anglického originálu *Cain´s Jawbone*, vydaného
nakladatelstvím Unbound v Londýně roku 2021, přeložila
a předmluvu napsala Michala Marková.
Obálku graficky upravil Karel Koutský.
Layout a sazba Daniela Danielová.
Technický redaktor Milan Dorazil.
Odpovědný redaktor Miloš Urban.
Korektury Ludmila Böhmová.
Vydalo nakladatelství Argo,
Milíčova 13, 130 00 Praha 3,
argo@argo.cz, www.argo.cz.,
roku 2024 jako svou 5617. publikaci.
Vytiskla tiskárna Protisk.
Vydání první.

ISBN 978-80-257-4514-4

Naše knihy distribuuje knižní velkoobchod KOSMAS
sklad: Za Halami 877
252 62 Horoměřice
tel: 226 519 383
e-mail: odbyt@kosmas.cz,
www.firma.kosmas.cz

Knihy je možno pohodlně zakoupit v přátelském
internetovém knihkupectví www.kosmas.cz

KAINOVA ČELIST
Literární křížovka o šesti vraždách

V roce 1934 vydalo britské nakladatelství Gollancz knihu nazvanou *Torquemada Puzzle Book.* Jejím autorem byl Edward Powys Mathers (1892–1939), proslulý autor novinových křížovek a rébusů, který si svůj pseudonym „Torquemada“ vypůjčil od krutého španělského inkvizitora nikoliv náhodou: byl totiž přesvědčený, že hádanky mají svým řešitelům působit jistou míru utrpení.

Byla to doba, kdy se i autor novinových křížovek mohl stát celebritou; tím spíš v Británii, jejíž obyvatelé hádanky a rébusy tradičně milovali a křížovka pro ně byla senzační novinkou. A tak si Torquemada, který pravidelnou novinovou křížovku Britům vlastně představil, vydobyl ve své době ohromný věhlas.

Torquemada se ale neomezoval jen na tvorbu hádanek. Věnoval se mimo jiné i překladu (je autorem anglické verze *Tisíce a jedné noci),* jeho znalosti zasahovaly do mnoha oborů lidské činnosti – byl například úspěšným recenzentem detektivek – a jeho literární a jazykové vědomosti a schopnosti byly skutečně záviděníhodné.

Kniha *The Torquemada Puzzle Book* byla výběrem z jeho tvorby a kromě křížovek a podobných hříček obsahovala stostránkový románový rébus nazvaný *Kainova čelist*. Šlo o text, který zdánlivě nedával smysl, nebo lépe řečeno působil jako jakýsi mírně surreálný, nesoudržný a mile morbidní proud vědomí, ale při správném přeskládání stránek se změnil v detektivku, ve které se to zločiny jen hemží: několik vrahů tu postupně spáchá celkem šest vražd. Název

knihy evokuje údajnou první vražednou zbraň v dějinách lidstva: traduje se totiž, že Kain zabil svého bratra oslí čelistí. Text je prošpikovaný nejrůznějšími narážkami, metaforami a slovními hříčkami, třeba autorovými velice oblíbenými „spoonerismy“ (to jsou sousloví, u kterých prohozením či obměnou jednoho či několika písmen, obvykle prvních, dospějeme k jinému významu, obvykle humornému).

Na vyluštění byla po vydání knihy vypsána soutěž: odměna pro toho, kdo nakladateli pošle správné pořadí stránek, jména šesti obětí a k nim jména odpovídajících vrahů, činila 15 liber, což je nejspíš důkazem sportovní povahy Britů. Tahle mizivá částka je totiž ve velmi výrazném nepoměru s obtížností hádanky, která má do dnešního dne jen čtyři oficiálně známé úspěšné řešitele.

Nutno říci, že historie *Kainovy čelisti* není tak docela přímočará: po prvním vydání a první luštitelské horečce upadla literární záhada nadlouho v zapomenutí a znovu ji vzkřísilo až v roce 2019 britské crowdfundingové nakladatelství Unbound, které vydání téhle knižní křížovky opět podpořilo soutěží.

Jediný dosud známý úspěšný luštitel z „druhé vlny“, britský herec John Finnemore, se nechal slyšet: „V první chvíli mi blesklo hlavou: *Tak na tohle fakt nemám*. Napadal mě jediný způsob, jak bych se o vyluštění mohl aspoň pokusit – kdybych musel z nějakého neočekávaného důvodu zůstat pár měsíců doma, nemohl bych nikam chodit a s nikým se nevídal. A vesmír mě bohužel vyslyšel.“

Během covidových lockdownů se do luštění kromě Finnemora vrhlo ohromné množství dalších adeptů a z knihy se nakonec stal bestseller. Oficiální úspěšný řešitel ale zůstává stále jen jeden.

Co je na tom tak těžkého?

Hlavním úkolem luštitele je seřadit správně stránky textu, který na první pohled nedává smysl, a tím odhalit šest vražd

a ke každé i jejího pachatele. Pokud máte chuť se do luštění pustit, zapomeňte na to, že by vám autor téhle literární hádanky dal cokoliv zadarmo. Torquemada byl polyglot a polyhistor, a tak stopy, kterými jsou propojené jednotlivé „kapitoly“, často i po odhalení vyžadují, aby se řešitel do jisté míry vyznal ve vzájemně zcela nesouvisejících oborech, a události, které nám autor předkládá, jsou servírovány v podobě vrstevnatých metafor a literárních narážek. Na druhou stranu je těchto stop v textu požehnaně, na každé stránce hned několik: je jen potřeba dávat pozor na hojné *red herrings* neboli stopy falešné.

Česká verze je ke čtenáři někdy možná o něco milosrdnější: luštitelé prvního vydání měli výhodu, že se coby autorovi současníci lépe orientovali v oblasti autorových kulturních narážek, které jsou někdy značně obskurní, ale čeština má zase svá jazyková specifika, která rovněž leccos napoví, protože jsme se rozhodli je v překladu nepotlačovat. Je třeba poznamenat, že vzhledem k naprosto unikátní povaze knihy může být pro řešitele výhodou, umí-li anglicky. V každém případě si ale neodpustíme varování, které dostali i čtenáři originálu: už z minimálního počtu úspěšných luštitelů se dá vyvodit, že tahle literární kuriozita je skutečně náročná, že její řešení vyžaduje velké úsilí a že právě to bylo autorovým záměrem.

Pokud máte chuť se do hlubin téhle skoro stoleté literární záhady ponořit, nezbývá než vám popřát hodně trpělivosti, hodně času a dostatečně prostornou zeď pro vytvoření pořádné myšlenkové mapy. Představa Thomase de Quincey o „vraždě jako krásném umění“ byla v tomhle zvláštním textu dovedena do extrému, a tak doufáme, že vás estétsky potěší každá odhalená stopa, i když třeba nepovede rovnou cestou k cíli.

M. M.

[1]

Usedám sám k určenému stolu a chápu se pera, abych všem, koho by se to mohlo týkat, podal přesný přehled událostí. Mějte mě za neurotika, mějte mě za blázna; ale tohle malé pero, tenhle kropenatý černostříbrný Vodnář, jak bych jej také mohl nazvat a jehož hrot pro mě na objednávku speciálně upravovali v Amsterdamu, už se nemůže dočkat. Od té chvíle, co tak zručně létalo po papíře pro toho nyní již mrtvého starého muže, toho moc neudělalo. Dívám se na moře, a v tu chvíli kolem se sklopenýma očima projde Caty Ferrisová. No jistě, dnes je její den D. Její otec mi připomíná hypochondrického mrože. Ale ona určitě někoho má. Svatý Lazar Čínský už nepochybně praská ve švech. Podle mě Caty jedná zbrkle – ovšem do toho mně nic není. Jak psal Stevenson: V srdci mém hroby mučedníků křikem svým věnčí kolihy. Je zvláštní, že právě dnes na něj musím tolik myslet. Doufám, že ti ptáci dělají takový poprask jen kvůli nějaké leklé rybě. Ale racek si rád dá i námořníka. Fuj.

POZNÁMKY

[2]

Naposledy jsem zanořil nástroj. V ústrety mi vyplulo pár zbylých číslic a písmenek. Pozřel jsem je. Nebylo jich více. Rozhlédl jsem se. Cítil jsem, že za ty peníze to stojí. Takový už je Londýn: navrátivšího se poutníka přijímá s jakousi vřelou lhostejností. Domýšlel jsem si, že krása té ženy má hloubku: sledoval jsem její krémové šaty kontrastující s jinak živými barvami jejího zevnějšku, ale byl to spíš kontrast běloby proti rudým cihlám hrobky než kontrast sněhu a růží. Ano, co jsem stačil zahlédnout, byla to krása děsivá, a mně se vybavily ty strohé věty: Je pravda, že uzamknout dveře domu a postavit před ně dnem i nocí hlídače, aby se nikdo nemohl hnout ven a nikdo aby nemohl vejít dovnitř, když by třeba zdraví lidé v rodině bývali mohli uniknout, pokud by byli oddělení od nemocných, zdálo se být velice tvrdé a kruté. Jejich autor právě dnes podivným způsobem zemřel. Tak kde je ten Henry? Ach tak, stojí vedle ní, tak blízko, že má tu její zářivou tvářičku na ladném krku, připomínající zvonek na záhonku, na dosah ruky. Jestlipak to oceňuje?

POZNÁMKY

[3]

Na naší včerejší schůzce mi dal Klement velmi konkrétní podmínky: za den ujít průměrně něco pod dvacet tisíc yardů denně – přesně řečeno sedmnáct tisíc šest set –, dále plnohodnotná zásoba lahodné zabijácké substance, ani ne za týden vykonám drobný akt spravedlnosti, a pak už jen doživotní přísun báječných stimulantů. Spolkl jsem druhou pilulku a bylo mi skvěle. Už jsem urazil kus cesty, protože jsem došel do druhé části významného nakladatelství: vždycky mě zahrnovali jen samou kvalitou, od Austina Freemana přes Oppenheima po Mary Roberts Rinehartovou. Ó má matka jí bránila odejít, celý týden na ni myslila, celé měsíce ji očekávala. Pak jsem jeden verš zapomněl. Ale rudá squaw už nepřišla a nikdy tam už o ní nikdo neslyšel. Zalitoval jsem, že tu není ještě Hodder: vždyť by to bylo tak pěkné jméno pro vesnici! Poznáte mě podle pršiplášťě a pořádných bot. Žádný z mých přátel si nepohoví v mém křesle. Nemám křeslo.

POZNÁMKY

[4]

Až když přede mnou přistane ta vršící se příšernost, vážně zalituji, že jsem nedal přednost skladbě Maestra Jimsona. Leč královna nikdy nechybuje. Ten před chvílí tak prudký déšť teď zlehka usychá. Tamhle jde sir Phil O'Dendron, ten roztřesený staříček, a čiperně skáče mezi kalužemi. Jako každý den míří k opilé Andule za kostel koupit si květinu do knoflíkové dírky. Jasně si vzpomínám – snad proto, že bych měl vzít rozum do hrsti kvůli něčemu jinému –, jak otec sira Phila, sir Rod, kdysi viděl Henryho, jak se vydává za Josepha Lesurquese, a popletl si ho s Le Cirque d'Hiver. Místo aby mi vysvětlila, co je potřeba, vesele mě upozorní, že ten chlapeček za mnou nejspíš každou chvíli spadne do moře. Otočím se, ale žádného chlapečka nevidím. Možná už tam spadl. A v tom sněžném kumulu nad pomerančem jako by se objevil důlek. Řekne mi, abych si to všechno pěkně lžičkou rozmydlil na maděru. Ona je tak krásná. Jak bych ji mohl podezírat?

POZNÁMKY

[5]

Rozladilo mě, že můj pohled upoutalo něco, co se mě netýká: zavazadlo toho mladého nově příchozího. Jenže se na něm všem na odiv vystavovala dvě písmena. Thomas Hardy tím byl vyznamenán, můj strýc válečný lékař ve službě Británii se tak tituloval v opačném pořadí. A já si nepřítomně pomyslela, že když se vynechají tečky a přidá čárka, vznikne cosi mírně buddhistického. Vedl si svoji, pořád samý Browning sem, Browning tam. Já o zbraních nic moc nevím, a můj líbezný Henry kromě toho právě v troskách starého majáku napájel svého zamýšleného pátého „císařským panákem" – v tomto případě jeden díl vitriolu na jeden díl calvadosu. Zběsile jsem si pudrovala nos, zatímco mladík mi, pokud si vzpomínám, sdělil, že nějaká Evelyn Hopeová je mrtvá. Beznadějně. To jsem tu rodinu snad měla znát? A jak mu připadalo samozřejmé, že radši budu poslouchat to jeho „Setebos, setebos, setebos", či jak to bylo, než se věnovat chudákovi Henrymu – to mě rozčilovalo přímo nesnesitelně!

POZNÁMKY

[6]

Zauvažoval jsem o tom moudrém Achájci, jehož zimu Achilles slíbával ze rtů Kressidiných. A proč by vlastně ne? Škodolibě jsem ho zapálil na jednom konci, mým nervům to udělalo dobře. Ať si je jako jasmín, ať si je vždy zelený, nemoc zvanou „život" zahnat nedokázal. Jeho aktivní složka mě nechala na holičkách. Ale já jsem vše, jen ne skoupý. Pro jednání se svým nadšeným spoluzahradníkem jsem si navlékl skřítkovy rukavičky. Kdyby to věděl, jistě to ocení. Ano, pro to drahé děvče jsem překonával sám sebe. Kéž bych se tak ohledně ní dokázal rozhodnout k činu (to by ocenila zase ona). Kdybychom se totiž rozhodli, nemusela by (a to je pro děvče zásadní argument) měnit monogram na spodním prádle. Vzpomněl jsem si na ten starý pokoj pro hosty právě v tomhle domě, kde kdysi při svých návštěvách pobývala paní Gayová. A když jsem byl nemocný, ukládali mě tam, do toho pokoje, kde visela jen jedna jediná šňůra ke zvonku. Samozřejmě jsem míval noční můry o Strakatém pásu a příšerně jsem křičel na celý dům.

POZNÁMKY

[7]

Večer předtím jsem si před spaním znovu přečetla celý Lengyelův *Tajfun*. Ta hra mi vždycky připadala velice pozoruhodná. Teď nastala ona hodina, kdy Charles Victor Hugo Renard-Beinsky předčasně vstává kvůli vyšetřujícímu soudci. Ale už jen ta samotná věta mě chladně udeřila nad srdcem jako vichr nad Firth of Forth, přímo jsem viděla ten ranec tácků nad zálivem. Pátrala jsem: ale kdo by věřil detektivovi, který nevzešel z Baker Street? Byla jsem soudkyní, avšak bez té chmurné čepičky a bez možnosti vykonat rozsudek. Cítila jsem, že něco potřebuju. Co třeba cedrát a k němu příslušející vůně? A tak jsem to zkusila, a hned to bylo lepší. Někdo mi před pár dny poradil, abych si přečetla Conrada, který hledal Únik, nebo snad Hranici stínu? Už nevím. Ale mně Conrad vždycky připadal k neučtení, nebylo to ani anglické, ani polské, a nehodlala jsem se k němu vracet.

POZNÁMKY

[8]

Že bych najednou záviděl? Zkoumal jsem to tělo před sebou pomocí mocného skla. Aspoň jsem ho vždycky za mocné považoval, protože jsem nikdy moc nechápal, jak vlastně funguje. Věděl jsem jen, že bych ono tělo měl mít co nejdelší. Konečně jsem byl spokojený. Pohledem jsem tu délku pečlivě odhadl: vyšlo mi to na dobrých čtyřicet palců. Takže to bychom měli. Z toho, co mi říkal, jsem vyrozuměl, že dnes zažil Guido Reni v omáčkovém městě svůj poslední den – tajně jsem měl zjištěno, jak výborná ta omáčka je – a že Kilmarnock a Belmerino úplně ztratili hlavu. Ale nějak jsem nedokázal vymyslet, jestli je mezi tím nějaká příčinná souvislost. Snad posté jsem si přál, abych měl lepší mozek. Vzala si zase tu mašli – já osobně mašle nesnáším –, a tentokrát už našel, co potřeboval, a zkrátil jí levý konec. Pak tím nástrojem, co měl v ruce, trochu otočil, takže jím pronikl až dovnitř. Vzápětí zakroutil velkým černým knoflíkem a přímo mezi námi zaburácel bigband. A knoflík už nebyl jen černý, ale i červený.

POZNÁMKY

[9]

Jako otravný komáří pískot ke mně dolehl zvuk zvonku. Věděl jsem, že prst, jenž jej způsobuje, patří k nesmírně zručné ruce, kterou jsem si objednal a která mě vytrhne z trapné situace, ale zároveň ve mně budí neurčitou nedůvěru. Nižší třídy nám přece mají dávat dobrý příklad. Nedávají-li, k čemu tu vůbec jsou? Zdá se, že nemají žádný smysl pro odpovědnost... Člověk musí být na tyhle věci naladěný. Měl jsem dojem, že až si zvyknu, bude se mi to zamlouvat. Opět zvonek a pak vzdálený zvuk kroků. Byl jsem rád, že ten člověk přišel; nebylo času nazbyt. Vzpomněl jsem si, že když jsem se vracel po čtrnáctidenní nepřítomnosti, během které za mě na univerzitě v Peebles přednášel mineralogii můj asistent Charles Den, čísi netaktní ruka napsala na tabuli: „Pracujmež, dokud vládne Den. S rytířem zavládne tma a práce skončí."

POZNÁMKY

[10]

Pak přišel den, kdy se slaví svatý Hyacint. Když si na to vzpomněl, rozesmálo ho to – zrovna jsme procházeli zahradou a on řekl, že Jasmína už slavit nebude. Líbí se mi, když se směje, a je vážně nesmysl, že se jmenuje podle toho, čemu tvůj sluha pes Bota nerozuměl. Mimochodem způsob, kterým se posledně jmenovaný vyjadřoval, mi připadal dětinský. Proč zrovna my bychom měli mluvit prakticky v holých větách? Ti dva se vrátili o dva dny zpátky a domluvili si přesné podmínky sázky. Jestli získá třetí bod on, ona mu dá krabici se stovkou egyptských cigaret Gourdoulis, a jestli vyhraje ona, dá jí on tři páry velejemných etamek. Úplně se nad tím rozplývali radostí. Zjevně je to velmi rozveselilo. Ty dlouhé perlové věci jí visely těsně nad polévkou. Moje matka jim říkávala ušní kapky a já je nemohl vystát: možná proto, že jsem patřil ke druhé straně rodiny. A teď je nosila má paní: že bych jí právě proto už začínal mít dost?

POZNÁMKY